

Ἡ συνέντευξη τοῦ Μάρξ πού δημοσιεύουμε εἶχε μείνει μέχρι πρόσφατα ἀγνωστή. Τὴν ἀνακάλυψε ὁ Νεοϋρκέζος ἐρευνητής Louis Lazarus καὶ τὴ δημοσίευσε στὸ Library Bulletin No 40, τὸν Μάιο τοῦ 1964. Τὸ 1965 τὴ μετέφρασε ὁ Bert Andreas στὸ Archiv für Sozialgeschichte V, καὶ τὸ 1968 ὁ ἴδιος τὴ σχολίασε στὸ γαλλικὸ περιοδικὸ «L'homme et la Société» (τεύχος 7, Ἰανουάριος-Μάρτιος).

Τὴ συνέντευξη πήρε ἀπὸ τὸν Μάρξ ὁ ἀνταποκριτὴς στὸ Λονδίνο τῆς ἀμερικανικῆς ἐφημερίδας Chicago Tribune δπου καὶ δημοσιεύτηκε στὶς 18 Δεκεμβρίου 1878.

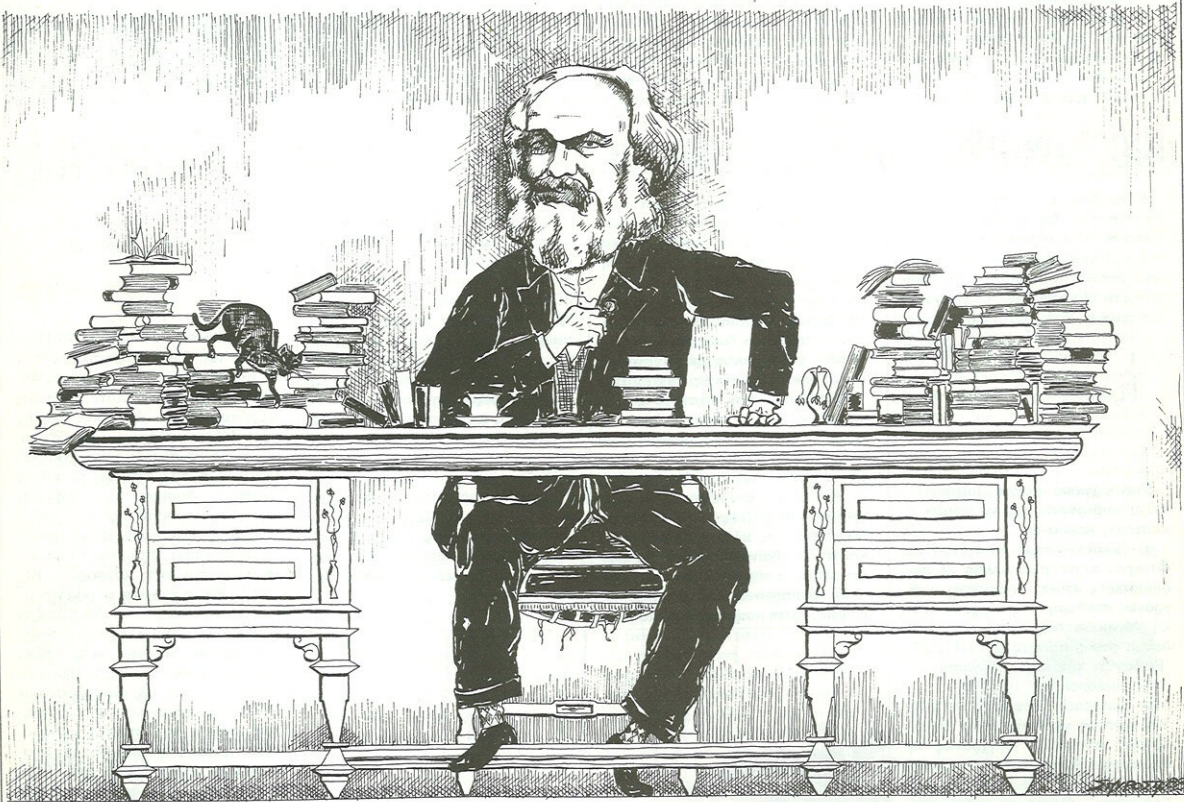
Ἡ ἐφημερίδα αὐτὴ ὑποστήριξε τότε τοὺς Ρεπουμπλικάνους καὶ

εἶχε μιά ἀπ' τὶς μεγαλύτερες κυκλοφορίες τῆς ἐποχῆς: 25.000 φύλλα.

Στὴν εἰσαγωγή γίνεται μιά περιγραφή τῆς κατοικίας, τοῦ γραφείου καὶ φυσικὰ τοῦ ἴδιου τοῦ Μάρξ. Ἐντυπωσιασμένος ὁ δημοσιογράφος ἀπαριθμεῖ τὰ εἶδη καὶ τοὺς συγγραφεῖς τῶν βιβλίων πού πρόλαβε νὰ συγκαταίσει ἀπ' τὰ ράφια τῆς βιβλιοθήκης: Ζαϊζ-πρη, Ντίκενς, Μολιέρους, Ρακίνας, Γκαίτε, Βολταίρος... ἀγγλικά, ἀμερικάνικα καὶ γαλλικά οικονομικά βιβλία, ρώσικα, γερμανικά, ἰσπανικά, ἰταλικά κλπ. πολιτικά καὶ φιλολογικά δοκίμια.

Καὶ βέβαια ἡ συνέντευξη ἄρχισε μὲ συζήτηση γύρω ἀπ' τὸ πρόγραμμα τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας:

Συνέντευξη μέ τόν Μάρξ

Αὐτὸ τὸ πρόγραμμα (τῆς Γκότα) μπορεῖ νὰ ἐφαρμοσθεῖ μόνο στὴ Γερμανία ἢ καὶ σὲ καναδυὸ ἄλλες χώρες;

Τὸ νὰ βγάξει κανεὶς ἀπὸ ἓνα πρόγραμμα μόνο αὐτὰ τὰ συμπεράσματα σημαίνει ὅτι παραγνωρίζει τὴ θέση τοῦ κινήματος. Πολλὰ σημεῖα τοῦ προγράμματος αὐτοῦ δὲν ἔχουν τὴν παραμικρὴ σημασία ἐξω ἀπὸ τὴ Γερμανία. Ἡ Ἰσπανία, ἡ Ρωσία, ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Ἀμερικὴ ἔχουν τὰ δικὰ τους προγράμματα, προσαρμοσμένα στὶς δικές τους δυσκολίες. Τὸ μόνο κοινὸ σημεῖο εἶναι ὁ τελικὸς σκοπός.

Καὶ αὐτὸς ὁ τελικὸς σκοπὸς εἶναι ἡ ἐργατικὴ ἐξουσία;

Ἡ ἀπελευθέρωση τῶν ἐργαζομένων.

Τί ἔχει πετύχει ὁ σοσιαλισμὸς μέχρι σήμερα;

Δυὸ πράγματα: οἱ σοσιαλιστὲς ἀπέδειξαν ὅτι ἓνας γενικὸς ἀγῶνας θέτει παντοῦ ἀντιμέτωπους τὸ Κεφάλαιο καὶ τὴν Ἔργασία, ἀπέδειξαν δηλαδή τὸν κοσμοπολιτικὸ χαρακτῆρα αὐτοῦ τοῦ ἀγῶνα. Ἐπιχείρησαν λοιπὸν νὰ πραγματοποιήσουν μιά συμμαχία μεταξὺ τῶν ἐργαζομένων τῶν διαφόρων χωρῶν. Αὐτὴ ἡ συνεργασία εἶναι ἐντελῶς ἀπαραίτητη ἐφόσον οἱ καπιταλιστὲς εἶναι πάντα περισσότερο κοσμοπολίτες. Ὅχι μόνο στὴν Ἀμερικὴ, ἀλλὰ καὶ στὴν Ἀγγλία, τὴ Γαλλία καὶ τὴ Γερμανία στρατολογοῦν ξένους ἐργάτες γιὰ νὰ τοὺς χρησιμοποιήσουν κατὰ τῶν ντόπιων. Δημιουργήθηκαν ἀμέσως διεθνῆς δεσμοὶ μεταξὺ τῶν ἐργαζομένων διαφορετικῶν χωρῶν. Φάνηκε ἔτσι ὅτι ὁ σοσιαλισμὸς δὲν εἶναι μόνο ἓνα τοπικὸ πρόβλημα ἀλλὰ ἓνα διεθνῆς πρόβλημα πού πρέπει νὰ ἀναληφθεῖ ἀπ' τὴν ἐξίσου διεθνή ὁράση τῶν ἐργαζομένων. Ἡ ἐργατικὴ τάξη ξεκινᾶ αὐθόρμητα τὸ κίνημα δίχως νὰ ξέρει πού τὴν

ὀδηγεῖ αὐτό. Οἱ σοσιαλιστὲς δὲν δημιούργησαν τὸ κίνημα ἀλλὰ ἐξηγήσαν στους ἐργάτες τὸ χαρακτῆρα του καὶ τοὺς σκοποὺς του.

Δηλαδή ἡ ἀνατροπὴ τῆς κυρίαρχης κοινωνικῆς τάξης;

Μέσα σ' αὐτὸ τὸ σύστημα, τὸ κεφάλαιο καὶ ἡ γῆ εἶναι ἰδιοκτησία τῶν ἐργοδοτῶν, ἐνῶ ὁ ἐργάτης δὲν κατέχει παρὰ τὴν ἐργατικὴ του δύναμη καὶ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ τὴν πουλᾷ σάν ἓνα ἐμπόρευμα. Εἴμαστε βέβαιοι ὅτι αὐτὸ τὸ σύστημα δὲν εἶναι παρὰ μιά ἱστορικὴ φάση, ὅτι θὰ ἐξαφανιστεῖ καὶ θὰ δώσει τὴ θέση του σὲ μιά ἀνώτερη κοινωνικὴ τάξη. Ἀποκαλύπτουμε παντοῦ τὴν ὑπαρξὴ μιάς (ταξικῆς) διαίρεσης τῆς κοινωνίας. Ὁ ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ αὐτῶν τῶν δυὸ τάξεων συνδυάζεται μὲ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ βιομηχανικοῦ πλοῦτου στὶς πολιτισμένες χώρες. Ἀπὸ σοσιαλιστικὴ σκοπιά, τὰ μέσα γιὰ τὸν ἐπαναστατικὸ μετασχηματισμὸ τῆς παρούσης ἱστορικῆς φάσης ὑπάρχουν ἤδη σήμερα. Σὲ πολ-

λές χώρες έχουν αναδειχθεί πολιτικές οργανώσεις ξεκινώντας από τα συνδικάτα. Στην 'Αμερική είναι σήμερα ολοφάνερο ότι χρειάζεται ένα ανεξάρτητο εργατικό κόμμα. Οι εργαζόμενοι δεν μπορούν πιά να 'χουν εμπιστοσύνη στους πολιτικούς. Οι κερδοσκόποι και οι κλίκες έχουν καταλάβει τα νομοθετικά όργανα και η πολιτική έχει γίνει επάγγελμα. Αυτό δεν αφορά μόνο την 'Αμερική, αλλά εκεί κάτω ο λαός είναι πιο άποφασισμένος απ' ό,τι στην Εβρώπη. Τα πράγματα ωριμάζουν εκεί πιο γρήγορα και χωρίς περιστροφές πρέπει να αντιμετωπίσεις τα γεγονότα.

Λένε ότι είσατε η κεφαλή και ο οδηγός του σοσιαλιστικού κινήματος και ότι από το σπίτι σας κινείτε όλα τα νήματα των οργανώσεων, επαναστάσεων κλπ. Είναι αλήθεια;

Τό έχω ακούσει. Είναι ένα παράλογο πράγμα που έχει όμως και τις κομικές του πλευρές. 'Ετσι, δύο, μήνες πριν την απόπειρα του Hödel, ο Μπίσμαρκ με κατηγορήσει από την Norddeutsche Zeitung για μία συμμαχία που δήθεν έκλεισε με τον στρατηγό των 'Ιησοιτών Beckk: λές κι ήταν δικό μας τό λάθος που δεν μπόρεσε να διασπάσει τό σοσιαλιστικό κίνημα.

'Αλλά η δική σας «Διεθνής Ένωση» καθοδηγεί τό κίνημα;

'Η Διεθνής είχε τή χρησιμότητά της, έκανε για ένα διάστημα τή δουλειά της και μετά έπαψε να ύπαρξη. Είχε μία δράση, καθοδηγούσε τό κίνημα. 'Η ανάπτυξη όμως του σοσιαλιστικού κινήματος τά τελευταία χρόνια τήν έκανε περιττή. Σέ πολλές χώρες 'Ιδρύθηκαν εφημερίδες που αναπτύσσουν τις αμοιβαίες σχέσεις. Είναι ο μοναδικός δεσμός που διατηρούν τά κόμματα των διαφόρων χωρών μεταξύ τους. 'Η Διεθνής δημιουργήθηκε πριν απ' όλα με στόχο να συνενώσει τους εργαζόμενους και να τους αποδείξει ότι αξίζει τόν κόπο να συγκεντρώσουν τις διαφορετικές τους εθνότητες στους κόλπους μιας οργανώσεως. Τά συμφέροντα όμως των εργατικών κομμάτων δεν είναι ταυτόσημα στις διάφορες χώρες. Τό φάντασμα ενός ηγέτη της Διεθνούς που κατοικειόμαστε στο Λονδίνο, είναι ένα άλλο και καθαρό έφενερμα. Είναι εντούτοις ακριβές ότι δώσαμε οδηγίες σε εργατικές οργανώσεις τήν εποχή που 'ιδρύθηκε η Ένωση των Διεθνών. Είμαστε για παράδειγμα υποχρεωμένοι να αποκλείσουμε ορισμένα τμήματα απ' τή Νέα 'Υόρκη, όπου στήν πρώτη γραμμή φιγουράζει η κα Woodhull. Αυτά συνέβαιναν τό 1871. 'Υπήρχαν πολλοί 'Αμερικανοί πολιτικοί που ευχαρίστως θά μετέτρεπαν τό κίνημα σε προσωπική τους υπόθεση. Δεν επιθύμη να δώσω κανένα όνομα: οί 'Αμερικανοί σοσιαλιστές τά γνωρίζουν πολύ καλά.

Σάς αποδίδουν, τόσο στους οπαδούς σας όσο και σε σας Δρ Μάρξ, κάθε λογής έμπρηστικούς λόγους κατά της δημοκρατίας. 'Οποιοδήποτε θά βλέπατε με ευχαρίστηση όλο αυτό τό σύστημα να ξεριζώνεται όριστικά;

Δέν άνηνοούμε ότι είναι άνόητο να παίρνεις βίαια μέτρα κατά της δημοκρατίας. Σύμφωνα με τις αντιλήψεις μας, η δημοκρατία θά εξαφανιστεί στό μέτρο ακριβώς που θά δυναμώσει ο σοσιαλισμός. 'Η κοινωνική εξέλιξη οποιαδήποτε θά ευνόησει αυτή τήν εξαφάνιση και ένας σημαντικός ρόλος θά παιχτεί από τήν εκπαίδευση.

'Ο πάτορας Τζόζεφ Κούκ απ' τή Βοστώνη παρατήρησε τελευταία κατά τή

διάρκεια μιας όμιλίας τά έξης: 'Θά 'πρεπε να πούμε στον Κάρλ Μάρξ ότι μία μεταρρύθμιση της εργασίας είναι πραγματοποιήσιμη δίχως αιματηρή επανάσταση σής 'Ηνωμένες Πολιτείες και τή Μεγάλη Βρετανία, ίσως ακόμα και στή Γαλλία, αλλά στή Γερμανία και τή Ρωσία, όπως στήν 'Ιταλία και στήν 'Αυστρία, θά χρειαστεί να χυθεί αίμα.

'Εχω ακούσει να μιλούν για τόν κ. Κούκ. Δέν καταλαβαίνει και πολλά πράγματα από σοσιαλισμό. Δέν είναι απαραίτητο να είσαι σοσιαλιστής για να δεις και να προβλέψεις πράγματι ότι θά γεννηθούν αιματηρές επαναστάσεις στή Ρωσία, τή Γερμανία, τήν 'Αυστρία και ίσως τήν 'Ιταλία, έφ'όσον οί 'Ιταλοί συνεχίσουν να προχωρούν στή σημερινή κατεύθυνση. Σ' αυτές τις χώρες είναι πιθανό να δημιουργηθούν γεγονότα συγκρίσιμα με τή Γαλλική 'Επανάσταση. Πρόκειται για κάτι ολοφάνερο για κάποιον που είναι ενημερωμένος για τήν πολιτική κατάσταση. Αυτές όμως οί επαναστάσεις θά γίνουν από τήν πλειοψηφία. Οί επαναστάσεις δέν θά γίνουντα πλεον από ένα κόμμα αλλά από όλόκληρο τό έθνος.

'Ο ιερωμένος αυτός παρέδωσε ένα απόσπασμα από ένα γράμμα που ισχυριζόταν ότι στείλανε τό 1871 στους παρισινούς κομμουνάρες, και όπου διαβά-

γράφω. Αυτό τό κείμενο δημοσιεύτηκε τότε στή Φιλαρέ με τήν ύπογραφή μου. 'Εκείνη τήν εποχή κυκλοφορούσαν εκατοντάδες έπιστολές αυτού του τύπου. 'Εγραφα στους Τάμψ του Λονδίνου και δήλωσα ότι είναι πλαστές. 'Αν όμως ήθελα να διαφεύω κάθε τι που λέγεται ή γράφεται για μένα, θά χρειάζομουν ν' άπασχολώ είκοσι γραμματείς.

'Οπόσο γράψατε κείμενα για να υπερασπίσετε τήν Παρισινή Κομμούνα.

Και βέβαια τό έκανα, σε αντίβαρο των όσων γράφονταν στα κύρια άρθρα. 'Εντούτοις όρισμένοι ανταποκριτές από τό Παρίσι διάβησαν αρκετά στον άγγλικό τύπο τις διαπιστώσεις αυτών των άρθρων για υπερβολές, σπατάλες κλπ. 'Η Κομμούνα δέν επέκτεσε εκατοστή περίπου άνθρώπους συνολικά. 'Ο στρατηγός Μάκ Μαόν και ο στρατός των χασάπιδών του σκότωσαν περισσότερους από εξήντα χιλιάδες. Κανένα παρόμοιο κίνημα δέ συκοφαντήθηκε τόσο πολύ όσο η Κομμούνα.

Οί σοσιαλιστές θεωρούν τή δολοφονία και τό αίμα απαραίτητα για τήν πραγματοποίηση των άρχων τους;

Κανένα μεγάλο κίνημα δέν γεννήθηκε χωρίς να χυθεί αίμα. Οί 'Ηνωμένες Πολιτείες τής

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΜΑΡΞ ΕΝΑΝ ΑΙΩΝΑ ΜΕΤΑ

Μέ άφορμή τά 100 χρόνια από τό θάνατο του Μάρξ έγινε στο Παρίσι από τις 17 ως τις 20 Μαρτίου διεθνής συνάντηση με θέμα τό «Έργο του Μάρξ έναν αιώνα μετά». Τήν οργάνωση είχε τό αναλάβει τό Πανεπιστήμιο τής Ναντέζ και τό συντονισμό ο καθηγητής Ζωρζ Λαμπικά. Στή συνάντηση πήραν μέρος μαρξιστές απ' όλο τόν κόσμο, κυρίως βέβαια από τή Δυτική Ευρώπη. 'Απ' τό Σχολιαστή είχε κληθεί ο Δημήτρης Ψαράς, μέλος τής Διευθύνσεως. Στο έπόμενο τεύχος μας θά δημοσιεύσουμε έκτενη ανταπόκριση του άπεσταμένου μας Χρήστου Βαλιάρου που παρακολούθησε τις εργασίες.

ζουμε τά έξης: «Σήμερα είμαστε τό πολύ τρία εκατομμύρια. Σέ είκοσι όμως χρόνια θά γίνουμε πενήντα ή ακόμα και εκατό εκατομμύρια. Τότε θά μός ανήκει ο κόσμος, έφ'όσον όχι μόνο τό Παρίσι, η Λυών η η Μασσαλία, αλλά και τό Βερολίνο, τό Μόναχο, η Δρέσδη, τό Λονδίνο, τό Λίβερπουλ, τό Μάντσεστερ, οί Βρυξέλλες, η Πετρούπολη και η Νέα 'Υόρκη, δηλαδή όλος ο κόσμος θά ξεσηκώνεται ενάντια στο μισητό κεφάλαιο. Και μπροστά σ' αυτές τις νέες έξέγερσεις που παρόμοιες δέν έχει δει η ιστορία, τό παρελθόν θά εξαφανιστεί σάν ένας τρομακτικός έφιπλος; η λαϊκή έκρηξη που θά ξεπηδά σε εκατό μέρη ταυτόχρονα θά έκμηδενίσει ως και τήν άνάμνηση του παρελθόντος». 'Αναγνωρίστε αυτές τις γραμμές σάν δικές σας;

Ούτε λέξη! Ποτέ δέν έγραφα παρόμοιες μελοδραματικές άνοισεις. Σκέφτομαι καλά αυτά που

L'UNIVERSITE DE PARIS X - NANTERRE
CENTRE NATIONAL DE LA RECHERCHE SCIENTIFIQUE

COLLOQUE INTERNATIONAL

1883-1983
L'œuvre de Marx,
un siècle après

17/20 mars 1983

'Αμερικής δέν κατέκτησαν τήν ανεξαρτησία τους παρά με αίμα πολύ. 'Ο Ναπολέων Γ' κατέκτησε τή Γαλλία με αιματηρές πράξεις, και με τόν ίδιο τρόπο κηρύχθηκε. 'Η 'Ιταλία, η 'Αγγλία, η Γερμανία και οί άλλες χώρες μός προσφέρουν ένα πλήθος παρόμοια παραδείγματα. 'Όσο για τήν πολιτική δολοφονία, δέν πρόκειται για κάτι τό καινούριο. 'Ο 'Ορσίνι επιχείρησε άναμφίβολα να δολοφονήσει τόν Ναπολέοντα, αλλά οί βασιλιάδες έχουν σκοτώσει πιο πολλούς άνθρώπους απ' όποιοδήποτε. Οί 'Ιησοίτες σκότωσαν, όπως και οί Ποιρτανόι του Κρόμγουελ. 'Όλα αυτά συνέβησαν πολύ πριν άρχίσουν ν' άκούγονται οί σοσιαλιστές. Σήμερα όμως σ' αυτούς φορτώνουν τήν ευθύνη κάθε άπώλειας κατά των βασιλιάδων η των πρωθυπουργών. Οί σοσιαλιστές θά πενθούναν ξεχωριστά σήμερα τό θάνατο του αυτοκράτορα τής Γερμανίας; είναι πολύ χρήσιμος στο πίστο του, και ο Μπίσμαρκ έκανε περισσότερα για τό κίνημα μας απ' όποιοδήποτε άλλον πρωθυπουργό επειδή εξώθησε τά πράγματα στα άκρα.